

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни «Макроекономіка»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Облік і аудит

за темою № 1 - Макроекономіка як наука

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.21 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу
Протокол від 22.09.21 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.21 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління, протокол від 31.08.21 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст вищої категорії, викладач – методист Бондаренко Л.Ф.

Рецензенти:

1. Голова циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач – методист, Цимбалістова О.А.
2. Професор кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, д.е.н., професор Дружиніна В.В.

План лекції:

1. Історія макроекономіки, її місце в системі економічних наук.
2. Предмет макроекономіки.
3. Макроекономічний аналіз, його методи.
4. Функції макроекономіки.

Рекомендована література:

Основна література:

1. Данилович – Кропивницька М.Л. Макроекономіка: Навчальний посібник – Львів: Львів. політехніка, 2014. – 292 с.
2. Кулішов В.В. Макроекономіка: теорія і практика: Навчальний посібник – К.: Ліра – К, 2015. – 256 с.
3. Лисюк В.С. Макроекономіка: Навчальний посібник - Львів: Новий світ - 2000, 2013. – 354 с.
4. Макаренко М.І. Макроекономіка. Начальний посібник – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 216 с.
5. Макаренко М.І. Макроекономіка: Навчальний посібник– К.: Ліра – К, 2015. – 216 с.
6. Ніколаєнко С.С. Мікроекономіка і макроекономіка. Начальний посібник – Полтава: ПУЕТ, 2012. – 179 с.
7. Тарасевич В. Економічна теорія. Макроекономіка. Підручник – К.: Знання, 2012. – 208 с.

Допоміжна література:

1. Вступ до аналітичної економіки. Макроекономіка: за ред. Панчишина С.М. Підручник – К.: Знання, 2013. – 615 с.
2. Круш П.В. Макроекономіка та її регулювання. Навчальний посібник – К.: Каравела, 2012. – 424 с.
3. Лисюк В.С. Макроекономіка. Практикум: Навчальний посібник - Львів: Новий світ - 2000, 2013. – 354 с.
4. Маценюк Н.П. Історія економіки та економічної думки. Політична економія. Мікроекономіка. Макроекономіка. Навчальний посібник – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 382 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

1. Історія макроекономіки, її місце в системі економічних наук

Макроекономіка – є однією з наймолодших економічних наук. Свій початок макроекономічна наука бере ще в XVI ст. В 1476 році француз Жан Боден обґрунтував зміну рівня цін, результатом зміни співвідношення між кількістю грошей і товарів. Це були перші спроби макроекономічного аналізу.

Подальшого розвитку макроекономічний аналіз набув в XVIII ст. в працях французької школи фізіократів. Голова цієї Школи Француа Кене розробив макроекономічну модель господарського кругообігу, так звану економічну таблицю. Ф. Кене (1694-1774р.) – основоположник методу національного рахівництва, здійснив аналіз суспільного відтворення з позиції встановлення балансових пропорцій. Фізіократи вважали, що уряд не повинен в природний хід економічного життя. На думку Кене завдання уряду є запровадження таких законів, які відповідали б природному економічному порядку (попередня школа меркантилісти вважали необхідне державне втручання в економіку).

Важливим етапом у встановленні макроекономічної науки стали дослідження класичної школи, прабатьком цієї школи вважають англійського економіста Вільяма Петті (1623-1687), який вперше в світовій практиці дав оцінку національного доходу Англії. Вчений досліджував питання про вплив на національну економіку й розподіл доходів, заходів, пов'язаних з удосконаленням системи оподаткування.

Джерелом економічного багатства Петті вважав сферу виробництва (меркантилісти вважали гроші – золотом, а джерелом багатства вважали сферу обігу – торгівлю).

Класична школа пов'язана з іменем Адама Смітта (1723-1790). У своїй знаменитій праці «Дослідження про природу і причину багатства народу» (1776р.), він вперше підбив підсумки в розвитку економічної науки. Джерелом багатства вчений вбачав у поділі праці та нагромадження капіталу. А. Смітту була близька ідея «природної гармонії», що встановлюється в економіці стихійно. Основна ідея Смітта – «ідея лібералізму» мінімальне втручання в економіку. Вагомий внесок у розвиток макроекономічних ідей зробив ще один представник класичної школи Томас Мальтус (1786-1834), котрий перший в економічній науці простежував співвідношення темпів зростання національного виробництва і темпу зростання населення (теорія народонаселення) ще один представник класичної школи Д. Рікардо (1772-1823), сформулював важливу макроекономічну концепцію «теорія порівняльних переваг», яка сьогодні використовується для ґрунтування відкритої економіки над закритою.

В середині XIX ст. засновник пролетарської політекономії К. Маркс зробив вагомий внесок в макроекономічну науку, розробив теорію «економічних криз», зробив висновок про те, що у зв'язку з ускладненням економіки (монополії) один ринок неспроможний регулювати економіку, тому потрібне державне втручання в економіку.

Англійський економіст Кейнс на початку XX ст. В роботі «Загальна теорія зайнятості процента і грошей». Ще раз сказав про необхідність державного втручання в економіку, щоб запобігти криз.

У II пол. XX ст. В розвинутих країнах заходу посилюють державне регулювання економіки, макроекономічна наука набула подальшого розвитку.

В 1992 р. В Ріо де Жанейро відбулася міжнародна конференція під егідою ООН з проблем екології і майбутнього розвитку цивілізації.

Висновки конференції: модель розвитку сучасного капіталізму вичерпало з себе. Одна з причин неможливості централізованого планування (навіть приватної власності на засоби виробництва).

Відсутність централізованого планування може призвести до економічних криз. Виходячи з цього людству потрібна нова модель соціально-економічного розвитку.

Основні вимоги до неї: централізоване регулювання, соціально-економічної системи; таке регулювання повинно спиратися перш за все на інтегровані інтереси суспільства, а лише потім на інтереси приватного підприємства; спиратися на колективні суспільні форми власності.

З цієї конференції можна зробити висновки, що в новій моделі різко посилюється держсектор в економіці і державним регулюванням економіки, тобто посилюється значення макроекономічної науки.

2. Предмет макроекономіки

Макроекономіка вивчає економічні процеси на рівні суспільства в цілому (національного господарства економіки), ринок країни в цілому.

Предметом макроекономіки є функціонування економічної системи в цілому. Економічна система суспільства – це сукупність всіх економічних процесів які здійснюються в суспільстві на основі діючих у ньому майнових відносин та організаційних форм. Звідси основними елементами економічної системи є: Формами власності (приватна, державна); координаційний механізм (ринок і ієрархія).

Моделі економічних систем:

I. Ринкові економічні системи:

1) Ринкова економіка вільної конкуренції (чистий капіталізм).

Основні риси:

- приватна власність на засоби виробництва (інвестиційні ресурси);
- вільна конкуренція;
- свобода учасників економічної діяльності;
- ринкове ціноутворення;
- стихійне ринкове регулювання.

2) Сучасна ринкова економіка (сучасний капіталізм, змішана економіка).

Основні ознаки:

- колективна, приватна та державна власність;
- державне регулювання економіки (посилення ієрархії);

– маркетингова.

II. Неринкові економічні системи:

1) Традиційна економічна система (сьогодні в деякій мірі притаманна слаборозвинута країна).

Основні ознаки:

- приватна власність на засоби виробництва;
- натуральне виробництво;
- ручна праця, відстала технологія;
- багатокладність економіки;
- активна роль держави (монархи, податки).

2) Адміністративно-командна система (центрально-керована).

Основні ознаки:

- державна власність на засоби виробництва;
- центральне планування;
- централізований розподіл матеріальних, трудових та фінансових ресурсів;
- монополізація та бюрократизація економіки.

Рівень розвитку країни залежить від її економічної політики, фундаментом якої є макроекономічна теорія.

Економічна політика – це цілеспрямований вплив держави на виробництво, прибутки, зайнятість, інфляцію та ін. макроекономічні параметри за допомогою зміни пропозицій грошей, рівня податків і державних витрат.

Мета макроекономічної політики – макроекономічна стабільність, що означає:

- а) економічне зростання;
- б) повна зайнятість;
- в) стабільний рівень цін.

Стабілізація економіки – мета досягнення рівноваги в зовнішньоекономічних зв'язках – стабільний курс національної валюти, розумний баланс торгівлі та міжнародних фінансових операцій. Для подолання нестабільності уряд проводить відповідну стабільну політику, яка включає 4 види:

1) Фіксальну (бюджетно-податкову). Розрізняють стимулювально-фіксальну політику, яка спрямована на підтримання високих темпів економічного зростання та досягнення високого рівня зайнятості (під час економічної кризи збільшується видатки, зменшується податки), а також стимулювальну, коли уряд прагне знизити рівень інфляції через підвищення податків і скорочення державних видатків.

2) Монетарну (грошово-кредитну), яка теж поділяється на стимулювальну та стримувальну (див. табл. 2 в Т:3). Інструментами монетарної політики є облікова ставка, норма облікових банківських резервів операції на відкритому ринку.

3) Політики доходів. Цю політику інакше називають контролем за цінами та зарплатою. Політика доходів має суперечливий характер. Це найдешевший спосіб зниження інфляції (фіксовані та регульовані ціни), але втручання держави

в механізм вільного ринку скасовує динаміку відносин цін, що несприятливо впливає на розвиток національної економіки.

4) Зовнішньо-економічну політику, під якою розуміють заходи уряду покликані впливати на обсяги зовнішньої торгівлі, ділять на 2 основні види:

- протекціонізм – політика захисту національних виробників, від конкуренції наземних товарів (за допомогою високого ввізного мита). Вперше цю політику запропонували англійські меркантилісти;
- фритредерство – торгівля з незначними митними та не митними бар'єрами, або взагалі без них.

Таблиця

Зміст та структура макроекономіки

1. Яку роль виконують гроші?	Теорія грошей.
2. Що таке рівень цін і чим визначається його динаміка?	Теорія інфляції.
3. Чим обумовлюється рівень зайнятості?	Теорія зайнятості.
4. Чим визначається економічна кон'юнктура?	Теорія циклів.
5. Як здійснюється економічне зростання?	Теорія зростання.
6. Як впливає на економіку держава?	Теорія економічної політики.
7. Як впливає закордон на національну політику?	Теорія зовнішньо-економічних відносин.

В основі мікроекономіки лежать мікроекономічні явища:

- макроекономічні показники-результат зведення показників економічної діяльності окремих домогосподарств та фірм;
- макроекономічні закономірності відбивають тенденції масової поведінки на макрорівні;
- макроекономічні процеси є результатом взаємодії економічних агентів та економічної політики держави.

На відміну від мікроекономіки, макроекономіка використовує агреговані величини:

- ВВП (внутрішньо-валовий продукт), а не обсяг випуску продукції окремої фірми;
- середній рівень цін - не ціни на конкретні товари;
- ринкова ставка, а не ставку проценту окремого банку.

Агрегування – поєднання окремих одиниць, або даних в одну одиницю. Ці сукупні одиниці називають агрегатами. Національна економіка складається з 3 агрегатів, (суб'єкти мікроаналізу):

- сектор домашніх господарств, який містить усі домашні господарства країни, діяльність, яких спрямовані на задоволення власних потреб. Домашні господарства проявляють 3 основні види економічної активності: пропонують фактори виробництва (в основному робочу силу), споживають частину отриманого доходу, заощаджують:

- підприємницький сектор – сукупність всіх форм зареєстрованих у межах країни;
- державний сектор-містить усі державні інститути та установи. Основні цілі державного сектору;
- задоволення потреб у суспільних благах, а не отримання прибутку;
- зростання суспільної продуктивності праці (наука) – зниження витрат;
- сектор закордон складається з економічних суб'єктів, що мають постійне місце знаходження за межами даної країни.

Економіка майже всіх країн світу є відкритою, тобто країни експортують та імпортують послуги. Економіка Радянського Союзу була напівзакритою (перша причина-економічна блокада після Громадянської війни, політика протекціонізму США).

3. Макроекономічний аналіз, його методи

У рамках економічної теорії макроекономіка представляє сукупність агрегованих економічних показників, але щоб така сукупність перетворилася в систему, необхідно, знайти залежності між цими показниками. Саме таке виявлення залежності між макроекономічними показниками складає предмет макроекономічного аналізу.

Макроекономічний аналіз має 2 рівні:

- національне рахівництво;
- прогностичне моделювання;

На першому рівні макроекономічний аналіз базується на визначенні макроекономічних параметрів минулого періоду. На основі цього аналізу робиться корегування макроекономічних концепцій, розробка нових.

Другий рівень макроекономічного аналізу – прогностичне моделювання економічних явищ на основі теоретичних концепцій. Мета цього аналізу визначити, які фактори, яким чином будуть впливати на значення макроекономічних показників майбутнього.

Методи макроекономічного аналізу:

- метод наукової абстракції;
- аналіз і синтез;
- індукція і дедукція;
- економіко-математичне моделювання;
- статистичне та ін.

Теоретичні економічні науки, які входять в економічну теорію працюють на рівні економічних моделей.

Модель – спрощена дійсність (макроекономічна модель – спрощене відображення економічної дійсності).

Створити модель – означає знайти функцію, яка пов'язує, екзогенні та ендогенні змінні макромоделі.

Екзогенні – змінні, які модель бере як дані, тобто це незалежні змінні.

Ендогенні – змінні, які модель намагається пояснити.

Типи макромоделей:

- за способом подання досліджуваного процесу моделі поділяються на: аналітичні, табличні та графічні;
- за тривалістю досліджуваного процесу на короткострокові та довгострокові;
- за кількістю задіяних в аналізі економічних суб'єктів на прості чи повні моделі.

Прості макроекономічні моделі містять лише 2 макроекономічних суб'єкти: сектор домогосподарств і підприємницький сектор.

Повні моделі враховують вплив державного сектору на макроекономічні процеси:

- за ступенем охоплення сектору закордон моделі поділяють на закриті чи відкриті. Закриті включають тільки 3 макроекономічних суб'єкта, враховуючи вплив закордону на національну економіку; відкриті - враховують і сектор закордон.
- за характером відображення фактору часу – на статистичні та динамічні. Статистичні моделі фіксують економічний процес на початку чи в кінці певного періоду від одного стану до іншого, динамічні моделі зображують економічні процеси з урахуванням фактору часу.

Таким чином, макромоделі можуть бути зображені табличним, графічним та аналітичним способом.

I. Для закритої моделі економіки витрати підприємницького сектору на ресурси (праця) одночасно є потоками доходів домогосподарств (заробітна плата).

Потік споживчих витрат домогосподарств (доходи-витрати) утворює доходи фірм реалізації готової продукції.

$$Y=C$$

де, Y- доходи фірми;

C-споживчі витрати домогосподарств.

II. У відкритій повній моделі кругових потоків вплив державного сектору закордону призводить до порушення рівноваги двосекторної моделі (сектор домогосподарств – підприємницький сектор), бо з протоколу «доходи-витрати» здійснюється вилучення у вигляді заощаджень, податкових платежів та імпорту. Вилучення – будь-яке використання доходу домогосподарств не на купівлю виготовленої в країні продукції. Одночасно до потоку «доходи-витрати» залучають додаткові кошти у вигляді ін'єкції, а саме:

Ін'єкції – будь-яке доповнення до споживчих витрат на продукцію виготовлено в країні. Для чотирьох секторної моделі кругових потоків характерне таке аналітичне зображення:

$$Y=C+I+G+NE$$

де, I- витрати підприємницького сектору (інвестиції);

G- витрати державного сектору (держбюджет);

NE – чистий експорт (тобто експорт-імпорт, тобто витрати сектору закордон).

Макроекономічний аналіз дає можливість формувати економічні закони – які відображають важливі сталі, об'єктивні зв'язки між економічними явищами.

Економічні закони поділяються на емпіричні та теоретичні.

Емпіричні – економічні закони очевидні, але без них не можна відкривати і перевіряти теоретичні економічні закони, розвивати економічну науку.

Прикладом: є закон складної віддачі (закон спадної доходності), суть якого полягає в тому, що додатковий обсяг продукції (додатковий дохід), який отримують від додаткової одиниці змінного фактору при фіксованих інших факторах зменшується.

Теоретичні закони неможна виявити на практичному рівні (закон Оукена). Закони макроекономіки належать до суспільних законів і відрізняються від законів природи (природні закони вічні, а економічні історичні).

4. Функції макроекономіки

Функції макроекономіки – це ті завдання, що розв'язуються у процесі дослідження й аналізу реальної економічної системи (макроекономіка як наука), та її викладання і вивчення (макроекономіка як навчальна дисципліна).

Макроекономіка виконує такі функції:

- теоретико-пізнавальну;
- прикладну (практичну);
- світоглядну (формування сучасного економічного мислення та економічної культури).

Всі функції макроекономіки органічно взаємозв'язані. Теоретико-пізнавальна функція полягає в тому, щоб повніше забезпечити вивчення власне макроекономічної теорії. Знання макроекономіки створює фундамент, на якому може будуватися вивчення багатьох прикладних економічних дисциплін.

Макроекономіка має безпосереднє прикладне значення. Майбутній спеціаліст повинен навчитися аналізувати суть державної економічної політики, напрями, шляхи та методи її реалізації. І головне, вміти ефективно розробляти й втілювати у життя стратегію і тактику діяльності своєї фірми (підприємства) на мікроекономічному рівні в умовах певного зовнішнього середовища, особливості якого визначаються макроекономічними факторами.

Важлива функція макроекономіки - її світоглядна функція. Цю функцію вона виконує на основі вироблення у майбутніх економістів-професіоналів сучасного економічного мислення. Глибоке і системне вивчення основних понять і механізмів функціонування національної економіки сприяє формуванню економічної культури суспільства.